

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

Кваліфікаційна робота

з теми: **«ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ У
СТАРШОКЛАСНИКІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ»**

Виконала: здобувач вищої освіти
2 курсу, групи SoO1-M23z
Спеціальності 016 Спеціальна освіта
Дробаха Олена Олександрівна

Керівник:
Докучина Т.О., кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти

Кам'янець-Подільський – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ В УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ У ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	7
1.1. Загальна характеристика писемного зв'язного мовлення	7
1.2. Аналіз проблеми формування писемного мовлення в учнів з інтелектуальними порушеннями.....	17
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ І ФОРМУВАННЯ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ У СТАРШОКЛАСНИКІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	27
2.1. Зміст і методика констатувального експерименту	27
2.2. Результати констатувального експерименту.....	32
2.3. Методичні рекомендації щодо формування писемного мовлення у старшокласників з інтелектуальними порушеннями.....	43
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

Актуальність теми. Проблема розвитку писемного мовлення не втрачає своєї актуальності, а з появою і активним розвитком цифрових технологій стала ще більш значимою для успішного соціального життя. Сучасна комунікація досить часто відбувається у писемній формі, і на перший план виходить не лише навичка письма, а й вміння будувати своє висловлювання на письмі. Писемне мовлення є основою навчального процесу, адже більшість завдань у процесі навчання вимагають від учнів сформованості письма. Саме через письмові роботи учні можуть глибше аналізувати інформацію, структурувати знання та висловлювати власні погляди на різні теми.

Писемне мовлення має вагоме значення для загального пізнавального розвитку дитини, оскільки передбачає не лише володіння мовою, а й сприяє розвитку здатності до аналізу, синтезу та узагальнення інформації. Під час різного виду письма учні вчаться критично осмислювати прочитане, висловлювати власну думку, аргументувати свої погляди та робити висновки. Тому розвиток писемного мовлення сприяє критичності мислення та його самостійності.

Писемне мовлення як функція повторює основні етапи розвитку, які відбуваються в розвитку усного мовлення дітей. Однак писемне мовлення не є простим відтворенням усного. Воно є спеціалізованою мовленнєвою функцією і відрізняється від усного мовлення так само, як відрізняється внутрішнє мовлення від зовнішнього. Це пов'язано з тим, що писемне мовлення не має інтонаційного, експресивного чи звукового аспектів та відбувається в думках та уяві.

Проблеми розвитку писемного мовлення в учнів досліджували різні науковці в галузі освіти. У загальній педагогіці особливості формування писемного мовлення вивчали Л. Галаєвська, К. Козленко, О. Мироненко, А. Наконечна, О. Павлик, Н. Погосова та ін. У корекційній педагогіці вченими вивчалися різні питання розвитку писемного мовлення в учнів з інтелектуальними порушеннями та шляхи його формування у процесі

корекційно спрямованого навчання (Н. Бондар, Л. Вавіна, І. Дмитрієва, Н. Кравець, Є. Кузьмінська, Г. Піонтківська та ін.). Все ж проблема розвитку зв'язного писемного мовлення у цих дітей залишається актуальною, що обумовленою її значущістю для успішного навчання та соціальної адаптації.

Тому темою нашої кваліфікаційної роботи було обрано «Особливості розвитку писемного мовлення у старшокласників з інтелектуальними порушеннями».

Мета дослідження - розробити та обґрунтувати методичні рекомендації щодо формування зв'язного писемного мовлення у старшокласників з інтелектуальними порушеннями.

Об'єктом дослідження є процес формування писемного мовлення в учнів з інтелектуальними порушеннями у навчальній діяльності.

Предметом дослідження є методичні рекомендації щодо формування зв'язного писемного мовлення у старшокласників з інтелектуальними порушеннями.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз загальної психолого-педагогічної літератури з метою визначення характеристики розвитку писемного зв'язного мовлення.
2. Вивчити літературні джерела з проблеми розвитку та формування писемного зв'язного мовлення в учнів з інтелектуальними порушеннями.
3. Розробити критеріїв сформованості вміння писати твори та перекази учнів з інтелектуальними порушеннями та методики їх дослідження.
4. Провести констатувальний експеримент та здійснити якісний і кількісний аналіз результатів дослідження.
5. Розробити та обґрунтувати методичні рекомендації щодо формування зв'язного писемного мовлення у старшокласників з інтелектуальними порушеннями.

Методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення психолого-педагогічної літератури; констатувальний експеримент, що містить розроблені методики дослідження вміння писати перекази та твори, а також

критеріальний інструментарій для визначення рівня сформованості цих вмінь; кількісний та якісний аналіз результатів емпіричного дослідження.

Теоретичне значення роботи. У процесі дослідження було теоретично обґрунтовано загальні особливості розвитку та формування писемного мовлення. Проаналізовано особливості розвитку писемного мовлення в учнів з інтелектуальними порушеннями та різні підходи до його формування. Розроблені та теоретично обґрунтовані методичні рекомендації щодо формування зв'язного писемного мовлення в учнів з інтелектуальними порушеннями доповнюють методику розвитку мовлення у дітей цієї категорії, теорію навчання та методику навчання української мови.

Практичне значення роботи полягає у розробці критерій оцінки рівня сформованості вміння писати твори та перекази учнів середньої школи з інтелектуальними порушеннями. Критерії можуть використовуватись педагогами у процесі вивчення української мови, зокрема для оцінки розвитку зв'язного писемного мовлення в учнів. Практичне значення також мають розроблені методичні рекомендації щодо формування зв'язного писемного мовлення в учнів з інтелектуальними порушеннями, які спрямовані на підвищення ефективності навчальної діяльності та її результатів. Розроблені методичні рекомендації щодо підвищення якості написання творів та переказів учнів з інтелектуальними порушеннями можуть бути використані вчителями у процесі навчання. В цілому практичні розробки нашого дослідження будуть корисними не лише фахівцям, які працюють з дітьми з інтелектуальними порушеннями, а й здобувачам вищої освіти для майбутньої професійної діяльності у галузі спеціальної та інклюзивної освіти.

Дослідження проводилось на базі Комунального закладу «Вінницька спеціальна школа для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку» Вінницької обласної ради вінницької області та Комунального закладу «Прибузька спеціальна школа» Вінницької обласної ради. Всього у дослідженні взяли участь 36 учнів з інтелектуальними порушеннями 8-9-х класів.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були апробовані на звітній науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка за підсумками НДР у 2023 р. Також результати апробувались у формі виступу на IV Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Психолого-педагогічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної та інклюзивної освіти». Результати дослідження, представлені тезами, які опубліковано у збірнику матеріалів конференції.

Кваліфікаційна робота містить вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел (55 найменувань). В роботі є таблиці та діаграми, які відображають кількісні результати дослідження. Загальний обсяг дипломної роботи магістра 68 сторінок, з них – 61 сторінка основного тексту.

ВИСНОВКИ

Проблема розвитку писемного мовлення не втрачає своєї актуальності, а з появою і активним розвитком цифрових технологій стала ще більш значимою для успішного соціального життя. Сучасна комунікація досить часто відбувається у писемній формі, і на перший план виходить не лише навичка письма, а й вміння будувати своє висловлювання на письмі. Писемне мовлення є основою навчального процесу, адже більшість завдань у процесі навчання вимагають від учнів сформованості письма. Саме через письмові роботи учні можуть глибше аналізувати інформацію, структурувати знання та висловлювати власні погляди на різні теми.

Проблеми розвитку писемного мовлення в учнів досліджували різні науковці в галузі освіти. У загальній педагогіці особливості розвитку та формування писемного мовлення вивчали Л. Галаєвська, К. Козленко, О. Мироненко, А. Наконечна, О. Павлик, Н. Погосова та ін. У корекційній педагогіці вченими вивчались різні питання розвитку писемного мовлення в учнів з інтелектуальними порушеннями та шляхи його формування у процесі корекційної спрямованого навчання (Н. Бондар, Л. Вавіна, І. Дмитрієва, Н. Кравець, Є. Кузьмінська, Ю. Серебрякова, Г. Піонтківська та ін.). Все ж проблема розвитку зв'язного писемного мовлення у цих дітей залишається актуальною, що обумовленою її значущістю для успішного навчання та соціальної адаптації.

Писемне мовлення є формою комунікації, яка передбачає передачу інформації через письмовий текст. Зв'язне писемне мовлення полягає у вмінні чітко і логічно висловлювати свої думки в письмовій формі. Основними елементами зв'язного писемного мовлення є структура висловлювання, логічність, чіткість, стиль тощо.

Специфічною особливістю дітей з інтелектуальними порушеннями є те, що у них не всі складові мовленнєвої діяльності розвинені, що значно ускладнює процес формування писемного мовлення. Недостатність розвитку всіх сторін мовлення, включаючи звуковимову, словниковий запас і граматику

призводить до особливостей в оволодінні читанням і письмом. Писемне мовлення учнів з інтелектуальними порушеннями характеризується недорозвитком, як і усне мовлення, що лежить в його основі. Особливостями писемного мовлення учнів з інтелектуальними порушеннями є обмежений словниковий запас, не систематичність текстів, відсутність у них логіки. Діти часто повторюють слова на письмі висловлюючи свою думку. В цілому писемні висловлювання учнів з інтелектуальними порушеннями є не достатньо чіткими та логічними, а також аграматичними.

Метою констатувального експерименту було визначення рівня сформованості вміння писати твори та перекази в учнів спеціальної школи. В основу розробки методики дослідження були покладенні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів 5-10 класів з порушеннями інтелектуального розвитку та норм оцінювання писемного мовлення, розроблені Л. Вавіною. Для дослідження написання переказів і творів було визначено загальні критерії оцінювання зв'язного писемного мовлення, які було покладено у розробку рівнів його сформованості. Критерії оцінювання передбачали визначення рівня володіння учнями навичками зв'язного мовлення, оцінку їхньої здатності передавати контент-текст, зберігаючи логіку та структуру та здатності до зв'язного викладу.

Відповідно до результатів дослідження лише 8,33% учнів з інтелектуальними порушеннями мають достатній рівень сформованості вміння писати твори, середній – 25%, а низький – 66,67%. Вміння писати твори у цих учнів з інтелектуальними порушеннями є недостатньо формованим в цілому. За результатами дослідження достатній рівень сформованості вміння писати перекази виявлено у 16,67% досліджуваних учнів, середній у 27,77% , низький у – 55,55% учнів з інтелектуальними порушеннями.

На основі результатів обох напрямів дослідження було визначено значний недорозвиток зв'язного мовлення в учнів з інтелектуальними порушеннями. Також було здійснено порівняння двох видів діяльності писемного мовлення та визначено, що для учнів з інтелектуальними

порушеннями перекази є легшим завданням, ніж написання творів. В переказах учні використовували більше слів, а також точніше викладали матеріал. Відтак, передавати готову думку учням легше, ніж формувати свою. Мова переказів була виразніша, багатша, ніж при написанні творів. Навіть зважаючи на те, що учні не передавали матеріал точно, спрощували речення.

Метою формувальної частини дослідження була розробка методичних рекомендацій щодо формування зв'язного писемного мовлення у старшокласників з інтелектуальними порушеннями, зокрема було визначено такі: індивідуальний підхід до розвитку писемного зв'язного мовлення; використання візуальної наочності; розвиток вміння писати логічно та чітко; повторення та тренування; використання спрощених форм письмового мовлення; використання мультимедійних засобів; використання моделей і прикладів письмових текстів; застосування різних методів стимулювання

Також у формувальній частині дослідження розроблено методику формування зв'язного писемного мовлення, визначено етапи її реалізації та ефективні методи роботи. Окремо розроблено методичні рекомендації щодо формування вміння писати твори та перекази.

Отже, методика розвитку зв'язного писемного мовлення в учнів з інтелектуальними порушеннями передбачає індивідуальний підхід, використання візуальних матеріалів, ігрових, інтерактивних технологій, поступове збільшення складності завдань, а також активну роботу з самоперевірки та аналізу. Ефективність розвитку вміння писати твори і перекази потребує відповідної методики їх навчання, що містить прийоми та методи, які передусім орієнтовані на потенційні можливості, потреби учнів та особливості пізнавального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадер В.І. Головні тенденції розвитку проблеми навчання усного й писемного мовлення школярів. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Херсон: Вид-во ХДУ, 2003. Вип.33. С.82-86.
2. Біляєв О.М. Лінгводидактика рідної мови: навчально-методичний посібник. К.: Генеза, 2005. 180 с.
3. Бондар Н.В. Особливості формування зв'язного мовлення в учнів старших класів спеціальної школи на уроках трудового навчання. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2018. Вип. 35. С. 19–24.
4. Бондар Н.В. Проблема розвитку зв'язного мовлення розумово відсталих учнів у спеціальній літературі. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2013. Вип. 23. С. 22–24.
5. Вавіна Л.С. Розвиток зв'язного мовлення учнів 5-9 класів допоміжної школи : наук.-метод. посіб. К. : Візаві, 2001. 96 с.
6. Галаєвська Л. Удосконалення мовленнєвих умінь і навичок учнів 8-9 класів на уроках розвитку мовлення. *Українська мова і література в школі*. 2017. № 134. С. 41-45.
7. Галецька Ю. Дослідження стану сформованості зв'язного мовлення учнів молодших класів з інтелектуальними порушеннями. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2021. № 17. С. 75-84.
8. Голуб Н.М. Науково-теоретичні засади досліджень писемного мовлення та його порушень. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2012. Вип. 21. С. 58-63.
9. Горчинська Л.В., Азарова В.В. Особливості навчання писемного мовлення на уроках української мови як іноземної. *Матеріали ІІІ науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ*, Вінниця, 20-22 березня 2024 р. Електрон. текст. дані. 2024. URL:

<https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/41556/20290.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

10. Дмитрієва І.В. Удосконалення мовленнєвої культури учнів з вадами розумового розвитку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2011. Вип. 17. С. 81-84

11. Журавльва Л.С. Порухення письма як одна з проблем шкільного навчання. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2017. № 9. <https://aqce.com.ua/vipusk-n9-2017/zhuravlova-ls-porushennja-pisma.html>.

12. Ільяна В., Хомик Т. Стратегії подолання труднощів у писемній продукції молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах інклюзивного середовища. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2022. № 1(21). С. 42-57.

13. Кавиліна Г. Особливості мовлення дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 41(1). С. 289-293.

14. Капітула М. Формування зв'язного мовлення в дітей з інтелектуальними порушеннями як наукова проблема. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2024. № (1), 86–90. URL: <https://doi.org/10.32782/apv/2024.1.13>

15. Караман С.О. Методика навчання української мови у гімназіях. К., 2000. 184 с.

16. Книш Т.В., Гнатюк Н.Є. Психологічні особливості письма і писемного мовлення студентів немовних спеціальностей при вивченні іноземної мови. *Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 2017. С. 105-107. URL: <https://www.inforum.in.ua/conferences/18/44/299>

17. Козуб О.В., Мельничайко О.І. Українська мова. Збірник текстів для переказів 2-4 клас: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. 64с.

18. Кравець Н.П. Формування читацької діяльності як особистісного компоненту трудової адаптації розумово відсталих учнів. *Науковий часопис*

НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2015. Вип. 30. С. 102–113.

19. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів 5-10 класів з порушеннями інтелектуального розвитку /навчально-методичний посібник/ авт.: О.В. Чеботарьова, Г.О. Блеч, І.В. Гладченко, С.В. Трикоз, І.В. Бобренко, Н.А. Ярмола та ін.: за ред.: О.В. Чеботарьової. К., ІСП НАПН України, 2019. 120 с.

20. Кузьмінська Є.О., Піонтківська Г.С. Підготовка дітей з інтелектуальними порушеннями до опанування грамоти. *Publishing House "Baltija Publishing"*. 2020. № 19. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/47/913/2050-1?inline=1>

21. Культура писемного мовлення (орфографічна і пунктуаційна правильність) : навч. посіб. / ред. Н. Бабич. Чернівці : Рута, 2000. 96 с.

22. Кучинський М. Формування навичок письма – одна з основних проблем початкової школи. *Початкова школа*. 2006. № 5. С.10–13.

23. Кучіна К.О. Попередження порушень писемного мовлення у дітей з особливими мовленнєвими потребами молодшого шкільного віку у онлайн-форматі: теоретичний аспект. *Інноваційна педагогіка*. 2024. №68. С.81-87.

24. Лазаренко Т.В. Місце і роль писемної мови у системі навчання іноземної мови. *Science, Research, Development: Pedagogy*. 2019. Вип. 15. С. 54–59.

25. Лебідь Н. Твір-розповідь у системі видів робіт мовленнєвої змістової лінії: методичний аспект (5-7 класи) [Електронний ресурс]. URL: elcat.pnpu.edu.ua/docs/Леб_дь2.doc.

26. Левицький В.Е. Формування графомоторних вмінь у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями розумового розвитку. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2019. № (15). С. 121-130.

27. Методика викладання української мови: навч. посібник / С.І. Дорошенко, М.С. Вавушенко, О.І. Мельничайко та ін.; За ред. С.І. Дорошенка. 2-е вид., перероб і допов. К.: Вища шк., 1992. 398с.

28. Методика викладання української мови: Практичні та лабораторні заняття: навч. посіб. / І.С.Олійник, П.І.Білоусенко, Н.Г.Канівська, В.В.Явір. К. : Вища школа, 1991. 287 с.

29. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах: підручник / за ред. М.І. Пентиліук. К., 2000. С. 174.

30. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / О.М. Горошкіна, С.О. Караман [та ін.]; за ред. М.Пентиліук. К.: Ленвіт, 2004. 400с.

31. Мироненко О.В., Видахвевич Т.І. Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів шляхом гейміфікації на уроках української мови. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 44. Т. 1. С. 154-15. http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/44/part_1/31.pdf

32. Наконечна А. Зв'язне мовлення як поняття і ресурс суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому середовищі початкової школи. *Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи: матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції* К.: Фенікс, 2019. С. 103-106. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/715670/1/Nakonechna_19_DTiP_Konf.pdf

33. Ніколаєв С.Ю. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.

34. Павлик О.А. Прийоми формування писемного мовлення школярі. *Теорія і практика формування мовної особистості в умовах сучасних технологій навчання і виховання в загальноосвітніх закладах та вищій школі: зб. наук. праць*. Вип. 2. Кривий Ріг: КДПУ, 2009. С.49-56.

35. Павлик О.А. Розвиток писемного мовлення школярів засобами інтерактивного навчання. *Філологічні студії*. 2008. Вип. 2. С. 126-131. <https://core.ac.uk/download/pdf/268531755.pdf>

36. Павлик О.А. Специфіка писемного мовлення та засоби його розвитку. *Початкова школа*. №2. 2009. С.45 – 48.

37. Перейма Л.Я. Збірник переказів з української мови. 5–11 класи. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2012. 352 с.

38. Погосова Н., Прокопенко Л.І. Сучасні підходи до формування описового письмового мовлення школярів. *Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців / редкол. Т.О. Євтушина*. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», 2021. С. 87-91.

39. Пометун О. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

40. Прищепа О. Ю. Формування і розвиток навичок письма молодших школярів на засадах диференційованого підходу: методичний посібник. К.: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 72 с.

41. Програма з корекційно-розвиткової роботи «Розвиток мовлення» для 5-9 класів для дітей із інтелектуальними труднощами легкого ступеня прояву / І.М. Омельченко, Л.О. Федорович. К., 2022. 113 с.

42. Психологія мовлення і психолінгвістика: навчальний посібник / Калмикова Л.О., Калмиков Г.В., Лапшина І.М., Харченко Н.В.; За заг. ред. Л.О.Калмикової. К.: ПереяславХмельницький педагогічний інститут, в-во «Фенікс», 2008. 245 с.

43. Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Харків : Вид. група «Основа», 2008. 112 с.

44. Розвиток зв'язного мовлення на уроках рідної мови в початковій школі (методичні рекомендації) з дисципліни «Методика навчання української мови» для студентів денної та заочної форм навчання напряму підготовки «Початкова освіта» / Укладач: Хома О.М. Мукачеве: МДУ, 2016. 54с

45. Руденко Л.В. Порухення писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку: сучасний погляд. *Вісник Сковородинівської академії молодих учених*: зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. Харків, 2021. С. 315–320.

46. Серебрякова Ю.В. Розвиток писемного мовлення в учнів середніх класів спеціальної школи. URL: <http://surl.li/bucxgo>.

47. Станкевич Н. Розвиток писемного мовлення у студентів-іноземців. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної* : зб. наук. праць. Львів, 2009. Вип. 4. С. 226–237

48. Тарасун В.В. Модель процесу породження писемного мовлення як особливої форми комунікації. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2015. Вип. 29. С. 95-102.

49. Теорія і практика культури мови: курс лекцій: для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 013 Початкова освіта / укладачі: Голубовська І.В., Підгурська В.Ю., Гаращук К.В. Житомир, 2024. 70 с.

50. Усатий А.В. Закономірності процесу сприймання літературних творів старшокласниками. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 3. С. 16-22 .

51. Федчик В.А. Теорія мовленнєвої діяльності як основа методики розвитку мовлення. URL: https://www.rusnauka.com/22_NIOBG_2007/Philologia/25160.doc.htm

52. Хома О.М. Формування культури писемного мовлення у молодших школярів. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи*. 2024. С. 83-87.

53. Царик О. Стан писемного мовлення у системі мовної освіти. *Молодь і ринок*. 2015. №2 (121). С. 131-135.

54. Чупріна О.В. Методи розвитку зв'язного мовлення на уроках української мови в початковій школі. *Науковий вісник Мукачівського*

державного університету: серія «Педагогіка та психологія». 2018. Вип. 2(8). С. 170–173.

55. Böttcher I. Kreatives Schreiben. Cornelsen Verlag Scriptor GmbH and Co. KG Berlin, 1999. URL: <https://www.researchgate.net/> ISSN 1992-5786.